

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ – РЕСУРС ФОРМУВАННЯ КРОС-КУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА

CRITICAL THINKING IS A RESOURCE FOR FORMING CROSS-CULTURAL COMMUNICATIVE COMPETENCE OF A TEACHER

У статті автор розкрив зосередив увагу на проблемі розвитку критичного мислення у контексті формування крос-культурної комунікативної компетентності педагогічного працівника.

Актуальність заявленої теми автором обґрунтована контекстно реалізації педагогіки партнерства в закладах освіти особливого значення набуває формування крос-культурної комунікативної компетентності педагогічного працівника. Для формування такої компетентності, на погляд автора, цінні практики критичного мислення.

Автор у статті зазначив, що критичне мислення як ресурс формування професійних компетентностей педагогічного працівника передбачає осмислення особистістю уявлень про систематичне вдосконалення процесу й результатів крос-культурної комунікативної діяльності на основі її критичного аналізу, розуміння й оцінювання, активність розуму, спрямованого на точність тверджень і обґрунтованість міркувань які забезпечать здатність людини забезпечувати якісний педагогічний супровід учасників освітнього процесу.

У статті наголошено, що критичне мислення важливе для організації педагогічно доцільної партнерської міжособистісної взаємодії, здійснення ділової комунікації у полікультурному середовищі учасників освітнього і освітологічного дискурсу, зрозуміло і однозначно доносити власні міркування, висновки та аргументацію з питань освіти до фахівців і широкого загалу, вести проблемно-тематичну дискусію.

У статті презентовано модель розвитку критичного мислення у контексті формування крос-культурної комунікативної компетентності педагогічного працівника. Перший міждисциплінарний блок - тлумачення та інструментарій технік розвитку критичного мислення здобувача вищої педагогічної освіти. Він включає історичний дискурс, глосарій, традиційні техніки і методичні новації формування власне критичного мислення. Другий блок передбачає системний психолого-педагогічний дискурс і практики самоорганізації в розробленні особистісно зорієнтованих технік розвитку критичного мислення.

Перспективою подальшого розроблення заявленої теми визначено розроблення критеріїв оцінювання рівня відтворення осмисленого опанування відповідною компетентністю у закладах вищої педагогічної освіти.

Ключові слова: *якість освіти, мовно-комунікативна компетентність, критичне мислення, партнерство, крос-культурна комунікація, спілкування, навчання, особистість.*

In the article, the author focused on the problem of developing critical thinking in the context of the formation of cross-cultural communicative competence of a pedagogical worker.

The relevance of the topic stated by the author is justified in the context of the implementation of partnership pedagogy in educational institutions, the formation of cross-cultural communicative competence of the pedagogical worker acquires special importance. For the formation of such competence, in the opinion of the author, critical thinking practices are valuable.

The author noted in the article that critical thinking as a resource for the formation of the professional competencies of a pedagogical worker involves the understanding by the individual of ideas about the systematic improvement of the process and results of cross-cultural communicative activity based on its critical analysis, understanding and evaluation, the activity of the mind aimed at the accuracy of statements and the validity of reasoning which will ensure a person's ability to provide high-quality pedagogical support for participants in the educational process.

The article emphasizes that critical thinking is important for the organization of pedagogically appropriate partner interpersonal interaction, the implementation of business communication in a multicultural environment of participants in educational and educational discourse, clearly and unambiguously conveying one's own reasoning, conclusions and arguments on education issues to specialists and the general public, conducting problem- thematic discussion.

The article presents a model of the development of critical thinking in the context of the formation of cross-cultural communicative competence of a pedagogical worker. The first interdisciplinary block is the interpretation and toolkit of techniques for the development of critical thinking of a student of higher pedagogical education. It includes a historical discourse, a glossary, traditional techniques and methodological innovations in the formation of critical thinking itself. The second block provides a systematic psychological and pedagogical discourse and self-organization practices in the development of personally oriented techniques for the development of critical thinking.

The prospect of further development of the declared topic is defined as the development of criteria for evaluating the level of reproduction of the meaningful mastery of the relevant competence in institutions of higher pedagogical education.

Key words: *quality of education, linguistic and communicative competence, critical thinking, partnership, cross-cultural communication, communication, learning, personality.*

УДК 378.06:37.04

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/61.2.18>

Петренко Т.В.,

канд. філол. наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології
Харківського національного
педагогічного університету імені
Г.С. Сковороди

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Реалії сьогодення істотно змінили карту професійних компетентностей педагогічного працівника. У контексті реалізації педагогіки партнерства в закладах освіти особливого значення набуває

формування крос-культурної комунікативної компетентності педагогічного працівника. Для формування такої компетентності, на наш погляд, вкрай цінним є практики критичного мислення. Адже в розмаїтті інформаційного простору, появи нових

масованих інформаційних атаках саме досвід критичного мислення сприятиме утвердженню ідей і цінностей культури демократії [9].

Професійним стандартом на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти» володіння навичками критичного мислення віднесено до групи загальних компетентностей [8]. Фактично в усіх групах фахових компетентностей визначено елементи комунікативної компетентності. У стандартах освіти, чинних на теперішній час, особливу увагу приділено необхідності підготовки таких фахівців, які б були здатні швидко адаптуватися до перманентних змін в усіх сферах суспільних відносин. Також акцентовано увагу на необхідності самостійного навчання і розвитку відповідних навичок навчання упродовж життя, уміння грамотно і системно працювати з інформацією, використовувати сучасні технології для цільового аналізу, узагальнення і аргументування власних висновків. Критичне мислення системно пов'язане з креативністю, інноваційною педагогічною діяльністю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вивчення джерел засвідчило, що не зважаючи на актуальність заявленої проблеми, системних цілісних досліджень цієї теми до цього часу нема. Багато уваги розвитку критичного мислення приділено в контексті загальної середньої освіти, зокрема Дж. Стіл, О. Терно [11; 12]. Фундаторами розроблення проблеми критичного мислення справедливо вважають А. Кроуфорд, В.С. Метьюз, Д. Макінстер [5]. Педагогічний аспект досліджуваної проблеми побіжно представлено у публікаціях І. Хижняк, В. Ворожбіт-Горбатюк [14; 3]. Крос-культурна комунікативна компетентність на міждисциплінарному рівні презентована у публікаціях R. Gesteland, R. Gesteland [1; 2].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Опрацьовані джерела і наявні у відкритому доступі матеріали свідчать про те, що системно питання критичного мислення для формування крос-культурної комунікативної компетентності педагогічних працівників не здійснювалися, що обґрунтовує доцільність проведення такого дослідження.

Мета статті: розкрити модель використання критичного мислення як ресурсу формування крос-культурної комунікативної компетентності педагогічного працівника.

Виклад основного матеріалу. У цьому дослідженні ми підтримуємо позицію дослідниці О. Пальчикової у значущості крос-культурної комунікативної компетентності педагогічного працівника [6]. Адже саме педагогічний працівник, незалежно від рівня освіти, на якому він забезпечує реалізацію освітньої програми, здійснює пошук нових підходів крос-культурної освіти. У цьому пошуці він послуговується гуманістичним

і синергетичним підходами, опирається на особисту культурну обізнаність, національну і громадянську ідентичність, соціокультурні рефлексії [6].

З огляду на комплексний і синергетичний підходи критичне мислення розглядаємо як ресурс формування професійних компетентностей педагогічного працівника. Це передбачає осмислення особистістю уявлень про систематичне вдосконалення процесу й результатів крос-культурної комунікативної діяльності на основі її критичного аналізу, розуміння й оцінювання, активність розуму, спрямованого на точність тверджень і обґрунтованість міркувань які забезпечать здатність людини забезпечувати якісний педагогічний супровід учасників освітнього процесу.

У цій статті ми послуговуємося таким розумінням крос-культурної комунікативної компетентності як багатокомпонентної системної якості особистості. Така комунікація передбачає опанування учасниками освітнього процесу комунікативними компетентностями для підвищення рівня академічної мобільності, формування професійної спрямованості на успіх у здобувачів освіти, забезпечення професійної спрямованості навчальної комунікації, створення умов для самореалізації й самовдосконалення через вербальні, невербальні засоби комунікації з точки зору освітньої практики [7].

Критичне мислення розглядаємо, спираючись на доктринальні визначення Н. Наволокової [4], К. Робінсона, Л. Ароніки [10], Т. Хачумян [14]. Зокрема підтримуємо позицію Н. Наволокової [4], яка визначила єдність мислительного акту, тобто усі види мислення певною мірою мають спільні ознаки. Погоджуємося з позицією К. Робінсона, Л. Ароніки [10], які пропонують визначити критичність мислення для процесів творчості, неалгоритмічності. Уважаємо за доцільне спиратися на пропозиції Т. Хачумян [14], яка визначає ознаки критичного мислення: практичність, спрямоване на виконання нестандартних завдань, прояв у формах понятійно-абстрактних суджень, умовисновків. Таке мислення процесуально внутрішньо контрольоване, обґрунтоване і цілеспрямоване, передбачає використання когнітивних технік чи стратегій, ймовірністю оцінювання й ухвали рішень [14].

Зазначимо тут, що критичне мислення важливе для організації педагогічно доцільної партнерської міжособистісної взаємодії, здійснення ділової комунікації у полікультурному середовищі учасників освітнього і освітологічного дискурсу, зрозуміло і однозначно доносити власні міркування, висновки та аргументацію з питань освіти до фахівців і широкого загалу, вести проблемно-тематичну дискусію.

Пропонуємо авторське бачення моделі розвитку критичного мислення у контексті формування

крос-культурної комунікативної компетентності педагогічного працівника. Перший міждисциплінарний блок – тлумачення та інструментарій технік розвитку критичного мислення здобувача вищої педагогічної освіти. Він включає історичний дискурс, глосарій, традиційні техніки і методичні новації формування власне критичного мислення. Історія становлення ідеї розвитку критичного мислення передбачає осмислення традицій Піфагорійського братства, практики філософів енциклопедистів – представників різних етносів у контексті крос-культурної комунікації. Вартим уваги є аналіз спадку Ордену єзуїтів і представників епохи Відродження. Розширений глосарій передбачає осмислення поняття критичного мислення у зв'язку з дивергентним, креативним, іншими типами мислення, набуття практик систем мислення за Д. Канеманом.

Другий блок передбачає системний психолого-педагогічний дискурс і практики самоорганізації в розробленні особистісно зорієнтованих технік розвитку критичного мислення. Цей блок передбачає практики з вироблення асертивності поведінки як умови критичного мислення. Вони спираються на індивідуальну діагностику навичок критичного мислення, систему вправ на розвиток критичного мислення. Для формування крос-культурної комунікативної компетентності вартим уваги є практики розвитку логічного мислення через дуальність парадоксів і перспектив ментальних культурних ознак у комунікуванні. Доцільно увести у освітню практику тренінги з контролю емоцій і формування інтелект-емпатії. Серед традиційних технік розвитку критичного мислення варті уваги в контексті заявленої проблеми: сучасні техніки роботи з інформацією (аналіз, синтез, систематизація, оцінка та інтерпретація інформації), інноваційні техніки аналізу інформаційного буму в соціальному і медійному інфопросторі, інформаційної кульки в пошукових системах, структура і види аргументації, технологія проведення дебатів, навчальних дискусій. Серед новаційних технік цікавими у контексті нашого напрямку видаються техніки стратегій прийняття рішень, подолання стереотипів прийняття рішень і вирішення проблем, бачення проблеми як виклику. Другий практичний блок технологічно розмаїтий. Для досягнення мети формування крос-культурної комунікативної компетентності доцільно сфокусувати увагу на тих техніках, які дають змогу розширити комунікативний простір, наприклад: мозкова атака, активне слухання, «сповільни темп», «спитай 5 разів «Чому?», «щоденник емоцій», «відповідь питанням на питання», «есе в 4 пари рук», техніка написання листа, інтерактивне читання, живий задачник з крос-культурної комунікації, створення рекламних постів та інфографіки, інші.

Висновки. Отже, незаперечним є твердження, що критичне мислення важливе для організації педагогічно доцільної партнерської міжособистісної взаємодії, здійснення ділової комунікації у крос-культурному середовищі учасників освітнього і освітологічного дискурсу. Презентована модель розвитку критичного мислення у контексті формування крос-культурної комунікативної компетентності педагогічного працівника містить два блоки. Перший міждисциплінарний блок – тлумачення та інструментарій технік розвитку критичного мислення здобувача вищої педагогічної освіти. Він включає історичний дискурс, глосарій, традиційні техніки і методичні новації формування власне критичного мислення. Другий блок передбачає системний психолого-педагогічний дискурс і практики самоорганізації в розробленні особистісно зорієнтованих технік розвитку критичного мислення.

Перспективою подальшого розроблення заявленої теми визначено розроблення критеріїв оцінювання рівня відтворення осмисленого опанування відповідною компетентністю у закладах вищої педагогічної освіти.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Gesteland R. Cross-Cultural Business Behavior. Frederiksberg : Copenhagen Business School Press, 2003. 287 p.
2. Griffin, Emory A. A First Look at Communication Theory. McGraw-Hill, 2006. URL: https://www.academia.edu/35377403/_Em_Griffin_A_First_Look_at_Communication_Theory_pdf
3. Ворожбіт-Горбатюк В. Когнітивний компонент інноваційної педагогічної діяльності вчителя. *Молодь і ринок*. 2021. №9/195. С. 6–11. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2021.243883>
4. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій. Укладач Н. П. Наволокова. Х. : Основа, 2009. 176 с.
5. Кроуфорд А., В. С. Метьюз, Д. Макінстер. Технології розвитку критичного мислення учнів. К. : Плеяда, 2006. 217 с.
6. Пальчикова О. Крос-культурна компетентність у навчанні української мови як іноземної. *Філологічні студії*. Вип. 8. 2012. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/268531406.pdf>
7. Петренко Т. Сучасні техніки крос-культурної комунікації в освітньому процесі. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 55. Том 3. 2023. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/55.3.22>
8. Професійний стандарт на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти». Наказ Міністерства освіти і науки України від 23.03.2021. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/pto/standarty/2021/03/25/Standart%20na%20hrupu%20profesiy_Vykkladachi%20zakladiv%20vyshchoyi%20osvity_25.03.pdf
9. Рамка компетентностей для культури демократії. Том 1. Контекст, концепції та модель. Видавництво Ради Європи F-67075 Strasbourg Cedex <http://book.coe.int>

10. Робінсон К., Ароніка Л. Ви, Ваша дитина і школа. Як прокласти шлях до найкращої освіти. Переклала з англ. Ганна Лелів. Львів: Літопис, 2018. 240 с.

11. Стіл Дж. Методична система «Розвиток критичного мислення у навчанні різних предметів». Підготовлено для проєкту «Читання та письмо для розвитку критичного мислення». К. : НМЦ Інтелект, 1998. 350 с.

12. Терно С. О. Методика розвитку критичного мислення школярів у процесі навчання історії: [посібник для вчителя]. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2012. 105 с. URL: <https://www.academia.edu/4347935%81>

13. Хачумян Т. І. Поняття «критичне мислення» та його сутність в психолого-педагогічній науці. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання* : зб. наук. праць. Вип. 24. Ч. 2. К. : Видавничий центр КНЛУ, 2003. С. 171–177.

14. Хижняк І.А., Ворожбіт-Горбатюк В.В. Між-університетські комунікаційні заходи як спосіб формування регіонального дослідницького середовища. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. Слов'янськ, 2021. Вип. 14. Ч. 1. С. 5–18. <http://profped.ddpu.edu.ua/article/view/236444/234962>